

**ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ГРОМАДЯН В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Статтю присвячено проблемі визначення теоретичних засад дослідження правосуб'єктності в адміністративному праві. Розрізнення адміністративно-правових статусів громадян пов'язано, передусім, із розрізненням внутрішнього та зовнішнього адміністративного права. Внутрішнє адміністративне право, за визначенням Г. Майєра, – це сукупність правових норм, дія яких охоплює суб'єктів державного управління та їх правовідносини одне з одним. Зовнішнє адміністративне право – це сукупність правових норм, дія яких охоплює суб'єктів державного управління в їх відносинах із суспільством та відносини різних суб'єктів правовідносин у самому суспільстві як просторі адміністративно-правового регулювання. Правові відносини є особливим різновидом суспільних відносин, які зазнають функціонального правового впливу. У свою чергу, адміністративні правовідносини – це заснована, насамперед, на нормах адміністративного права специфічна форма взаємодії суб'єктів – носіїв прав і обов'язків з приводу виконавчої влади держави.

Ключові слова: правосуб'єктність, адміністративна правосуб'єктність, адміністративна правосуб'єктність громадян, внутрішнє адміністративне право, зовнішнє адміністративне право.

Україна, здійснюючи поставлену перед собою мету – інтегруватися у європейський та світовий економічний і правовий простір, стає учасником глобального процесу формування нової цивілізації, нового типу соціальних відносин. У зв'язку із цим різні аспекти проблеми суб'єктності в адміністративному праві в контексті становлення в науці адміністративного права комунікативної парадигми набувають для українського правознавства особливої значущості.

Крім того, процеси внутрішнього реформування українського суспільства з метою створення реальної (а не декларативної) правової держави, побудови громадянського суспільства також зумовлюють актуальність дослідження проблеми громадянина як суб'єкта адміністративного права, у зв'язку із чим теоретики адміністративного права мають закласти фундамент для проведених у країні реформ. Саме тому наш аналіз ми розпочнемо з дослідження підвалин розуміння суб'єктності в адміністративному праві.

Отже, людину як правовий феномен плутають з людиною як матеріальним носієм, природною істотою. Сам термін, що використовують для позначення людини як суб'єкта права ("фізична особа"), доволі точно передає зміст самого поняття. У цивілістичній літературі дорадянського періоду [20; 22, с. 30–50] викладено критичні міркування щодо позиції натуралізації та реіфікації людини і громадянина в правовідносинах, які, однак, виявилися дезактуалізованими для юриспруденції пізніших періодів.

Такий самий натуралізм було поширено й на розуміння юридичної особи, яку дослідники розглядали (і продовжують розглядати) як певне матеріальне формоутворення (майно, сукупність людей, майново-людський конгломерат тощо) [див. зокрема: 6; 9; 16; 17].

У зв'язку із цим важливо відзначити ту обставину, що ставлення до громадянина як до фізичної особи суперечить розумінню права як складової духовної культури. В інтерпретації суб'єкта права відбулася чужорідна для юриспруденції рецепція природознавчого конструкту, в якому уявлення про суб'єкта права в смисловому аспекті вже не є саме теоретико-правовими.

Метою статті є визначення теоретико-методологічних засад дослідження правосуб'єктності громадян у теорії адміністративного права. Завданнями статті, у зв'язку із цим, є: визначення теоретичних засад дослідження правосуб'єктності громадян в адміністративному праві; визначення засадничих формоелементів правосуб'єктності громадян у теорії адміністративного права.

Теоретичну основу дослідження суб'єкта адміністративного права становлять праці таких авторів, як В. Авер'янов, С. Алексєєв, В. Бабаєв, В. Баранов, Ю. Битяк, М. Брагінський, С. Братусь, А. Васильєв, О. Венгерів, Н. Власенко, Н. Вопленко, В. Грибанов, О. Іоффе, В. Ісаков, В. Казимирчук, В. Карташов, Д. Керімов, О. Ковлер, В. Кудрявцев, М. Кулагін, О. Кутафін, В. Лазарєв, В. Лаптев, В. Леушин, Є. Лукашева, О. Малько, М. Марченко, М. Матузов, А. Міцкевич, В. Нерсєсянц, В. Перевалов, Б. Путінський, Ф. Раянов, В. Самігуллін, І. Самощенко, В. Сапун, А. Семітко, В. Синюков, К. Скло-

вський, Л. Спиридонов, В. Сирих, Є. Суханов, М. Тарасов, Ю. Тихомиров, Ю. Ткаченко, Ю. Толстой, О. Черданцев, В. Шабалін, О. Шабуров, Л. Явіч, В. Яковлев, В. Якушев та ін. [1–23].

Суб'єкт права є багатовимірним явищем, яке не зводиться до формальної правоздатності. Суб'єкт права розглядає багато авторів: як правову особу; як правову волю; як єдність певної множини правових зв'язків та відносин; як цілісну систему правових уявлень, почуттів, емоцій, переживань (індивідуальну правосвідомість); як вищу соціально-правову (само)цінність, що визначає в праві всі інші цінності; як правового актора та джерело будь-якої правової активності, продуктом якої є правові акти, юридичні дії, вчинки тощо.

Набуття громадянської правосуб'єктності в державі нового та новітнього періодів еволюції адміністративного права інституціалізується в двох базових способах: *філіаційному* (або ж так званій *філіації*) та *натуралізаційному* (*натуралізації*). На ці способи вказує ряд дослідників, які розглядали громадянство як в Україні, так і за кордоном, зокрема С. Авак'ян, Д. Бахрах, П. Богданович, Б. Лазарев та ін. [1; 8; 9].

Філіаційний спосіб набуття громадянства в науковій літературі висвітлено як пов'язаний із формування правового зв'язку між державою як правовою спільнотою та новонародженим індивідом (особою) шляхом об'єктивного (зовнішнього) отримання/набуття громадянства як відповідного статусу й загальної передумови правоздатності.

Натуралізаційний спосіб набуття громадянства розглядають як такий, що передбачає його отримання на засадах відповідності особи певним умовам, окресленим у чинному законодавстві.

У науковій літературі [13, с. 10; 23, с. 20–25] громадян як суб'єктів правовідносин і громадянство як правовий інститут розглядають у зв'язку з атрибутами громадянства та загальними складовими правосуб'єктності – *правоздатністю й дієздатністю*. Правоздатність і дієздатність доцільно розглядати також як два етапи розвитку правосуб'єктності. З іншого боку, в аспекті предмета нашого дослідження ми будемо розглядати дві адміністративно-правові специфікації правоздатності та дієздатності – *адміністративно-правову правоздатність і адміністративно-правову дієздатність*. Традиційний підхід до визначення співвідношення адміністративно-правової правоздатності крізь призму структурно-інваріантних зв'язків (розгляд їх як двох структурних елементів правосуб'єктності, які є логічно-рівнопорядковими) викликає певні логічні труднощі. Вони пов'язані з тим, що дієздатність у більшості випадків актуалізує закладені в правоздатності потенції щодо набуття прав та обов'язків.

Більш адекватним, на нашу думку, є розгляд цих правових конструктів як фаз розвитку правосуб'єктності. При цьому першу фазу можна визначити як фазу *нормативно-правової потенційності* (тобто фазу, на якій визнається можливість мати адміністративні права та обов'язки), а іншу – як фазу *нормативно-правової актуалізованості* (тобто фазу, на якій визнається можливість реалізовувати адміністративні права та нести адміністративні обов'язки).

Виходячи із зазначених міркувань, можна погодитись з багатьма українськими дослідниками, зокрема Б. Авер'яновим, Ю. Битяком, В. Гаращуком, М. Баймуратовим, у тому, що адміністративно-правову дієздатність слід визначити як більш високий щабель та стадію розвитку адміністративно-правової правосуб'єктності порівняно з адміністративно-правовою правоздатністю, оскільки адміністративно-правова дієздатність містить у собі адміністративно-правову правоздатність як свою історичну та логічну передумову [2, с. 8–11; 3; 4].

Адміністративно-правова правосуб'єктність є родовим поняттям для особи в аспекті встановлення її належності до правової спільноти, яка конститує державне управління як інституції. Адміністративно-правова правоздатність не просто не виключає, а включає можливості щодо її конкретизації на стадії дієздатності. Абстрактну правосуб'єктність можна розглядати як набуток абстрактної особи, який актуалізується в кожного окремого суб'єкта адміністративного права у вигляді персоніфікованого зв'язку з адміністративним правопорядком – адміністративно-правовою дієздатністю.

Адміністративно-правова правоздатність є вихідним і найформальнішим (найабстрактнішим) атрибутом суб'єкта адміністративного права, який передує всім іншим аспектам та моментам, що характеризує громадянина як суб'єкта права. Вона є формальною характеристикою, тому не розкриває змістовних моментів включеності громадянина як суб'єкта в адміністративні правовідносини, лише позначаючи його. У зв'язку із цим варто погодитись із міркуваннями А. Васильєва [15, с. 20–56] щодо наявності певної логічної некоректності в спробах визначення змісту правоздатності громадянина через розкриття тих прав, якими можуть володіти громадяни як правові суб'єкти.

Елементами, складовими адміністративно-правової правоздатності, на думку українського дослідника Ю. Битяка, виступають не права або обов'язки громадян щодо адміністративного правопорядку, а правові здібності та можливості бути особою в адміністративному праві праві, бути носієм (власником) адміністративних прав і обов'язків, суб'єктом адміністративних правовідносин, суб'єктом адміністративної правосвідомості [3, с. 63].

Адміністративно-правову дієздатність громадянина необхідно розглядати не як формальну, стабільну властивість його як суб'єкта адміністративного права, яка, одного разу виникнувши, залишається весь час незмінною та незалежною від волі, прагнень та інших умов розгортання активності особи [3, с. 63].

Вона являє собою елемент адміністративно-правового статусу особи, який відображає постійно мінливий рівень її готовності до виконання різних функцій суб'єкта адміністративного права (наприклад, здійснення управлінських функцій на відповідних посадах, служба в збройних силах, виконання вимог міграційного законодавства тощо). З одного боку, адміністративно-правова дієздатність громадянина як суб'єкта адміністративного права обумовлена чинним адміністративним законодавством, з іншого – волею, свідомістю та іншими внутрішніми факторами особи громадянина.

Адміністративно-правова дієздатність, виражаючи правовий стан громадянина, завжди є індивідуальною. Конструкт дієздатності в теорії адміністративного та цивільного права від початку розглядали як персоналізований, і саме тому він потребує певної теоретичної переробки [13, с. 2–3].

Для того, щоб конструкт адміністративно-правової дієздатності можна було застосовувати щодо інших осіб, його зміст потребує відповідної реінтерпретації. Під адміністративно-правовою дієздатністю, приймаючи слушність визначень, викладених у праці Ю. Бунеевої [13], будемо розуміти обумовлену адміністративним правопорядком готовність (здатність) особи з погляду волі, свідомості, організаційних, майнових, інших умов до здійснення функцій суб'єкта права.

Отже, терміном “громадянин” (“приватна особа”) в адміністративному праві позначають особу, яка не перебуває в стійких правових відносинах з колективними суб'єктами адміністративного права. Ґрунтуючись на критерії громадянства чи інших видів політико-правового зв'язку індивіда з державою, можна говорити про існування чотирьох категорій громадян: громадян держави; іноземних громадян; осіб без громадянства; осіб з подвійним громадянством [13, с. 8–9].

Законодавство про іноземців у більшості країн, закріплюючи ті чи інші обсяги прав і свобод за іноземними громадянами, що постійно проживають на території держави, в цілому має відповідати міжнародно-правовим актам з питань громадянства, зокрема Маастрихтській угоді про заснування Євросоюзу (1992 р.) та Декларації прав людини і громадянина (1948 р.) [19].

В аспекті розрізнення трьох категорій приватних чотирьох категорій громадян доцільним видається також упровадження додаткового критерію поділу громадян на

громадян – суб'єктів державного управління та громадян – несуб'єктів державного управління. Статус громадянина істотно змінюється, коли він набуває відповідну посаду в органах законодавчої, виконавчої чи судової влади, що впливає на його адміністративно-правову дієздатність.

Складниками правового статусу в узгальненому розумінні теорії адміністративного права, яка представлена в працях зазначених вище авторів, є: а) *суб'єктна складова*, пов'язана з правосуб'єктністю, яка, у свою чергу, включає в себе правоздатність, дієздатність і деліктоздатність суб'єкта правовідносин; б) *нормативно-правова складова*, яка включає встановлені законом або іншим джерелом права і обов'язки суб'єкта; в) *гарантивна складова*, яка включає гарантії встановлених прав суб'єкта на рівні системи права як механізми забезпечення дієвості норм права; г) *реститутивна складова*, яка включає юридичну відповідальність суб'єкта за невиконання визначених обов'язків у вигляді правопорушень та злочинів [14, с. 73–79; 16; 17; 22, с. 23–46].

Адміністративно-правовий статус громадянина в аспекті теорії адміністративного права являє собою комплексну правову категорію, що складається з кількох елементів:

- а) громадянство та інші різновиди політико-правового зв'язку індивіда й держави (апатридизм, біпатридизм, іноземне громадянство, біженство);
- б) правосуб'єктність, яка включає в себе адміністративно-правову правоздатність, адміністративно-правову дієздатність та адміністративно-правову деліктоздатність;
- в) адміністративні права, свободи та обов'язки. До загальних для всієї системи державного управління прав і свобод громадян можна віднести, по-перше, право на участь у державному управлінні; по-друге, право на сприяння, допомогу, підтримку у здійсненні прав, свобод і обов'язків з боку апарату державного управління; по-третє, право на заохочення; по-четверте, право на захист своїх прав і свобод.

Адміністративні права і свободи за своєю юридичною природою є ідентичними. З іншого боку, адміністративні права (у суб'єктивному сенсі), визначаючи моделі конкретних дій людини, являють собою гарантовану законом міру можливої (дозволеної) поведінки громадянина.

У свою чергу, термін “свобода” означає можливість уникнути впливу обмежень з боку держави, а також заборону на обмеження цієї свободи, звернене до невизначеного кола суб'єктів.

Адміністративні права окреслюють також сферу самостійності громадянина, можливостей захисту його від різних інтервенцій та регламентацій, індивідуального вибору тієї чи іншої форми поведінки.

У теорії адміністративного права використовують також концепт “законних інтересів” громадянина, під якими розуміють такі інтереси особистості, які не охоплені змістом адміністративних прав і свобод, але підлягають охороні й захисту державою поруч з ними. Під адміністративним обов’язком розуміють встановлену державою соціальну необхідність у вигляді моделі належного, яка визначає щодо особи вид і міру належної поведінки у сфері адміністративних правовідносин. Моральна категорія “цивільний (громадський) обов’язок” у разі її закріплення нормами права стає юридичною категорією “правовий обов’язок”, який є різновидом юридичних обов’язків. Адміністративно-правові права громадян – це визнані й гарантовані державою та закріплені в джерелах адміністративного права нормативні моделі можливостей громадян здійснювати певні дії (утримуватися від певних дій) у встановлених межах, вимагати від зобов’язаних суб’єктів (державних, муніципальних і інших органів) здійснення певних дій (утримання від їх здійснення) щодо створення умов для реалізації цих можливостей.

На думку Д. Бахраха, адміністративно-правові свободи громадян – це визнані й гарантовані державою, закріплені в джерелах адміністративного права сфери незалежної, самостійної поведінки громадян, у межах яких громадяни можуть здійснювати певні дії (утриматися від їх вчинення) з урахуванням вилучень і обмежень, встановлених законодавством. Адміністративно-правові обов’язки громадян – це встановлені державою види й заходи необхідної поведінки громадян, що закріплюються в джерелах адміністративного права в інтересах громадян, суспільства та держави. Із кожним таким обов’язком кореспондується право (найчастіше одночасно й обов’язок) державних і муніципальних органів, інших суб’єктів вимагати від громадян виконання свого обов’язку [7, с. 114].

До загальних обов’язків громадян у системі державного управління можна зарахувати, по-перше, обов’язок дотримуватися норми права, що реалізуються в державному управлінні (включаючи норми Конституції й норми адміністративного права), у тому числі встановлені цими нормами різні правила, заборони та інші нормативи (сюди є включеними також обов’язки щодо реєстрації особи й майна); по-друге, обов’язок виконувати засновані на цих нормах вимоги органів і посадових осіб держави та місцевого самоврядування; по-третє, обов’язок сприяти апарату державного управління [4, с. 79]. Як уже зазначалося вище, особливим статусом громадянина є адміністративно-правовий статус, пов’язаний із набуттям посади в різних органах влади та державного управління (парламенті, уряді, судах, прокурорських органах тощо). До

обставин, від яких залежить обсяг прав, свобод і обов’язків громадян у державному управлінні, а також безпосереднє їх здійснення, слід, перш за все, віднести: досягнення громадянином певного віку; місце-знаходження (перебування, проживання) громадянина; заняття певною діяльністю або виконання певних дій; володіння на праві власності (іншому речовому праві) певними об’єктами, що підлягають реєстрації, обліку тощо; користування об’єктами державної і муніципальної (в окремих випадках – приватної) власності, яке тягне за собою обов’язок дотримуватися правил; стан здоров’я; наявність дітей (включаючи усиновлених), підопічних; пільги, привілеї та імунітети.

З такими чинниками тісно пов’язані обмеження прав і свобод громадян. Можливості їх встановлення найчастіше пов’язані з накладенням на громадян додаткових обов’язків, які безпосередньо залежать від того, який адміністративно-правовий режим існує в державі і наскільки його втілення в життя реально співвідноситься із законодавчими вимогами. Для більш глибокого освоєння обговорюваних проблем доцільним є з’ясування градації джерел права, що містять норми про статус громадян в адміністративному праві. Система таких джерел може включати: акти загальнодержавного значення; акти місцевих органів влади та територіальних утворень; міжнародно-правові акти.

Висновки. Таким чином, розрізнення адміністративно-правових статусів громадян є пов’язаним, передусім, із розрізненням внутрішнього та зовнішнього адміністративного права, яке є впровадженням у науковий обіг у працях німецького дослідження Г. Майєра [24, с. 118–119]. Внутрішнє адміністративне право, за його визначенням, це сукупність правових норм, дія яких охоплює суб’єктів державного управління та їх правовідносини одне з одним. Зовнішнє адміністративне право – це сукупність правових норм, дія яких охоплює суб’єктів державного управління в їх відносинах із суспільством та відносини різних суб’єктів правовідносин у самому суспільстві як просторі адміністративно-правового регулювання. Правові відносини є особливим різновидом суспільних відносин, які зазнають функціонального правового впливу. У свою чергу, адміністративні правовідносини – це заснована, насамперед, на нормах адміністративного права специфічна форма взаємодії суб’єктів – носіїв прав і обов’язків з приводу виконавчої влади держави.

Адміністративно-правовий статус громадян, як впливає із вищезазначеного, може реалізовуватися у відповідних адміністративно-правових відносинах, які можуть формуватися як у внутрішньому, так і в зовнішньому адміністративному праві. Цим різ-

новидам адміністративного права відповідають ізоморфні їм типи адміністративно-правових відносин, які також можна віднести до так званих відносин внутрішнього (адміністративного управлінського) права та зовнішнього (адміністративного соціального) права. У першому типі адміністративних правовідносин громадяни виступають не стільки у своїй первинній правосуб'єктності (як приватні особи), скільки у вторинній правосуб'єктності (як публічні особи). У другому типі адміністративних правовідносин (управлінських правовідносин) громадяни виступають як посадові особи, які в реалізації цих відносин у складі органів виконавчої влади займаються нормотворчістю, беруть участь у здійсненні прав, свобод і обов'язків громадян, їх охороні й захисті. У межах розглянутих джерел доцільно говорити про два базові підходи щодо розуміння сутності адміністративних правовідносин. Згідно з першим підходом управлінські правовідносини є об'єктом правового регулювання, а адміністративні правовідносини – їх правовою формою. Згідно з другим підходом – управлінські правовідносини є самостійним різновидом адміністративних правовідносин, що характеризуються змістовною специфікою, а саме спрямованістю на розгортання в апараті державного управління та вертикально-ієрархізованих структурах влади й сегментах управлінської системи, яка охоплює відносини “державна (у більш вузькому розумінні – виконавча влада) – громадянське суспільство”. Є можливим, у межах зазначених відносин, визнати як паралельних обов'язкових суб'єктів адміністративно-правових відносин (у тому числі за участю громадян), поряд з органами виконавчої влади, недержавні організації, органи, наділені державними повноваженнями виконавчої влади.

Список використаної літератури

1. Авакьян С. А. Россия: гражданство, иностранцы, внешняя миграция / С. А. Авакьян. – Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2003. – 641 с.
2. Авер'янов В. Б. Актуальні завдання реформування адміністративного права / В. Б. Авер'янов // Право України. – 1999. – № 8. – С. 8–11.
3. Административное право Украины : учеб. для студ. высш. учеб. завед. юрид. спец. / Ю. П. Битяк, В. В. Богущкий, В. Н. Гарашук и др. ; под ред. Ю. П. Битяка. – 2-е изд., перераб. и доп. – Харьков : Право, 2003. – 576 с.
4. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. – Київ : Юрінком Інтер, 2004. – 544 с.
5. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / ред. кол.: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. – Київ : Юридична думка, 2007–2004. – Т. 1: Загальна частина. – 2007. – 592 с.
6. Амосов С. С. Актуальные проблемы механизма гражданско-правовой ответственности юридических лиц : дис. ... канд. юрид. наук / С. С. Амосов. – Иркутск, 2001. – 238 с.
7. Бахрах Д. Н. Административное право России : учеб. для вузов / Д. Н. Бахрах. – Москва : НОРМА, 2002. – 443 с.
8. Бахрах Д. Н. Субъекты советского административного права / Д. Н. Бахрах // Межвузовский сборник научных трудов. – Свердловск : Свердлов. юрид. ин-т, 1985. – 168 с.
9. Бахрах Д. Н. Административное право : учеб. для вузов / Д. Н. Бахрах. – Москва : БЕК, 1999. – 463 с.
10. Бегичев Б. К. Трудовая правоспособность советских граждан / Б. К. Бегичев. – Москва : Юрид. лит., 1972. – 245 с.
11. Богданович П. Л. Гражданство как политическая основа правового положения личности / П. Л. Богданович // Проблемы формирования правового государства в Беларуси : сб. науч. трудов. – Минск : Изд-во. Акад. милиции МВД Респ. Беларусь, 1994. – С. 84–89.
12. Братусь С. Н. Субъекты гражданского права / С. Н. Братусь. – Москва : Госюриздат, 1950. – 283 с.
13. Бунеева Ю. А. Теоретические проблемы административной правосубъектности гражданина : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Ю. А. Бунеева. – Нижний Новгород, 2000. – 174 с.
14. Васева Н. В. Гражданская деликтоспособность и антисоциальные сделки / Н. В. Васева // Правовые проблемы гражданской правосубъектности : межвуз. сб. науч. трудов. – Свердловск : Свердлов. юрид. ин-т, 1978. – Вып. 62. – С. 73–79.
15. Васильев А. М. Правовые категории. Методологические аспекты разработки системы категорий теории права / А. М. Васильев. – Москва : Юрид. лит., 1976. – 264 с.
16. Веберс Я. Р. Правоспособность граждан по новому кодексу о браке и семье Латвийской ССР / Я. Р. Веберс // Ученые записки ЛГУ. – Рига, 1972. – Т. 140. – С. 134–139.
17. Веберс Я. Р. Правосубъектность граждан в советском гражданском и семейном праве / Я. Р. Веберс. – Рига : Зинатне, 1976. – 231 с.
18. Гражданин и аппарат управления в СССР / А. П. Алехин, К. С. Будаева, Н. Ф. Лопатина и др. ; отв. ред. Б. М. Лазарев. – Москва : Наука, 1982. – 259 с.
19. Декларация прав людини і громадянина (1948) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eulaw.ru/treaties/teu;>

- http://www.un.org/ru/documents/decl_cn/v/declarations/declhr.shtml.
20. Дювернуа Н. Л. Из курса лекций по гражданскому праву. Введение и часть общая (учение о лицах) / Н. Л. Дювернуа. – 2-е изд. – Санкт-Петербург, 1895. – 544 с.
  21. Лазарев Б. М. Общая характеристика взаимоотношений аппарата управления и граждан / Б. М. Лазарев // Органы управления и статус гражданина : матер. XIII “круглого стола” ученых-административистов СССР и ГДР. – Алма-Ата, 1988.
  22. Покровский И. А. Абстрактный и конкретный человек перед лицом гражданского права / И. А. Покровский // Вестник гражданского права. – 1913. – № 4. – С. 30–50.
  23. Хазанов С. Д. Административная правосубъектность граждан: теория, законодательство, правоприменение / С. Д. Хазанов // Административно-правовой статус гражданина : сборник статей. – Москва : Ин-т государства и права РАН, 2004. – С. 23–46.
  24. Meier H. Verwaltungsrecht / H. Meier. – Munchen, Beck, 1995. – 665 s.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2015.

Олексенко Т. М. Правосубъектность граждан в административном праве: теоретико-методологические аспекты

Статья посвящена проблеме определения теоретических основ исследования правосубъектности в административном праве. Различение административно-правовых статусов граждан связано, прежде всего, с разграничением внутреннего и внешнего административного права. Внутреннее административное право, по определению Г. Майера, это совокупность правовых норм, действие которых охватывает субъектов государственного управления и их правоотношения друг с другом. Внешнее административное право – это совокупность правовых норм, действие которых охватывает субъектов государственного управления в их отношениях с обществом и отношения различных субъектов правоотношений в самом обществе как пространстве административно-правового регулирования. Правовые отношения являются особым видом общественных отношений, которые подвергаются функциональному правовому воздействию. В свою очередь, административные правоотношения – это основанная, прежде всего, на нормах административного права специфическая форма взаимодействия субъектов – носителей прав и обязанностей по поводу исполнительной власти государства.

Ключевые слова: правосубъектность, административная правосубъектность, административная правосубъектность граждан, внутреннее административное право, внешнее административное право.

Olexenko T. Juridical Citizens in Administrative Law: Theoretical and Methodological Aspects

The article is devoted to the determination of the theoretical foundations of legal studies in administrative law. The distinction between administrative and legal status of citizens is primarily associated with the resolution of internal and external administrative law. The internal administrative law, by definition, G. Mayer – this body of law, the effect of which covers the subjects of governance and their relationship with each other. External administrative law – a body of law, the effect of which covers the subjects of public administration in their relationship with society and the relationship of different legal entities in the public space as the administrative and legal regulation. Legal relations are a special type of social relations that are subject to a functional legal action. In turn, the administrative relationship – is based primarily on administrative law a specific form of interaction of subjects – the carriers of rights and responsibilities over the executive power of the state.

Administrative and legal status of citizens is realized in the respective administrative-legal relations, which can be configured as the internal and external administrative law. This species administrative law they correspond to isomorphic types of administrative relations, which can also be attributed to the so-called internal relations (administrative management) rights and external (social administrative) law. In the first type of administrative relations citizens is not so much in its primary law (as individuals), but in the secondary law (as a public entity). In the second type of administrative relations (relations management), citizens act as officials in the implementation of these relations in the composition of the executive rule-making authorities are involved in the implementation of the rights, freedoms and responsibilities of citizens, their security and protection.

Key words: personality, administrative personality, administrative legal personality of citizens, the internal administrative law, administrative law outside.